

Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden kriteerit

Hyväksytty aluehallituksessa 5.12.2022 § 202

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden kriteerit	1
1. Keskeiset käsitteet	3
2. Asumispalveluiden asumismuodot ja kriteerit eri asumismuodoille	4
2.1 Tuettu asuminen	4
2.2 Palveluasuminen	6
2.3 Ympäri vuorokautinen palveluasuminen	7
2.4 Tilapäinen asumisjakso asumisyksikössä	9
3. Hakuprosessi ja asiakasmaksu	9
3.1 Hakuprosessi	9
3.2 Asiakasmaksu	10
4. Sovellettava lainsäädäntö	10

1. Keskeiset käsitteet

Mielenterveyskuntoutujalla tarkoitetaan täysi-ikäistä henkilöä, joka tarvitsee mielenterveyden häiriön vuoksi kuntouttavia palveluja ja lisäksi mahdollisesti apua asumisensa järjestämisessä taikka asumispalveluja.

Päihdekuntoutujalla tarkoitetaan täysi-ikäistä henkilöä, joka tarvitsee päihteiden käyttönsä vuoksi kuntouttavia palveluja ja lisäksi mahdollisesti apua asumisensa järjestämisessä taikka asumispalveluja.

Kotona asumista tukevilla palveluilla pyritään turvaamaan asiakkaan mahdollisimman itsenäinen selviytyminen omassa kodissaan avopalveluiden ja oikein ajoitetun sekä määrältään ja laadultaan tarkoituksen mukaisen tuen avulla. Kotona asumista tukevat palvelut ovat ensisijaisia asiakkaan muuttoa edellyttäviin palveluihin nähden.

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua (päihde- ja riippuvuuspalvelut). (SHL 21 §)

Toimintakyky tarkoittaa ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä hänelle itselleen merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista siinä ympäristössä, jossa hän elää ja osallistuu. Ihmisen toimintakyky riippuu myös ympäristön myönteisistä tai kielteisistä vaikutuksista. Asuin- ja elinympäristöön liittyvillä tekijöillä, muiden ihmisten tuella tai erilaisilla palveluilla voidaan tukea ihmisen toimintakykyä ja selviytymistä arjessa.

Palvelutarpeen arvioinnissa (SHL § 36, 37) selvitetään asiakkaan kokonaistilanne; fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky, sosiaalinen verkosto ja selviytyminen nykyisissä asumisolosuhteissa. Jos henkilö tarvitsee tukea, arvioidaan, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista.

Asiakassuunnitelma tehdään palvelutarpeen arvioinnin pohjalta. SHL:n 36 §:n mukaan palvelutarpeen arviointia täydennetään asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla

suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä.

Suunnitelmaan kirjataan arvio niistä sosiaalipalveluista ja muista tukitoimista, joilla asiakkaan tuen tarpeisiin voidaan vastata. Samoin kirjataan mahdolliset muut toimet, kuten esimerkiksi henkilön itsensä toteutettavaksi tarkoitetut hänen voimavarojaan ylläpitävät ja vahvistavat toimet. Omatyöntekijä, sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä kirjaa suunnitelmaan arvion sosiaalihuollon palvelujen välttämättömyydestä. Suunnitelmaan kirjataan myös asiakkaan ja ammattihenkilön yhdessä asettamat tavoitteet, joihin suunnitelmaan kirjatulla toimilla pyritään vaikuttamaan.

Asiakassuunnitelman tarkoituksena on osaltaan edistää suunnitelmallista työskentelyä, jonka vaikutavuutta suhteessa asiakkaan ja hänen perheensä tuen tarpeisiin voidaan arvioida. Suunnitelmaan kirjataan asiakkuuden arvioitu kesto.

2. Asumispalveluiden asumismuodot ja kriteerit eri asumismuodoille

Sosiaalihuoltolain 21§ mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisen järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut.

Sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluja ovat tuettu asuminen, palveluasuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen. Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista apua.

Päätös asumispalveluun on aina määräaikainen.

2.1 Tuettu asuminen

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista eri palveluilla. Tuetun asumisen palvelut joustavat avun tarpeen mukaan. Tavoitteena on itsenäisen asumisen tukeminen ja mahdollistaminen.

Tuetun asumisen tavoitteena on ohjata ja tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti ja auttaa sekä tukea asiakasta selviytymään arjesta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Palvelu toteutetaan pääsääntöisesti kotikäynteinä kuntoutujan kodissa. Tuetulle asumiselle määritellään tavoitteet ja ne kirjataan osaksi asiakassuunnitelmaa. Tuetussa asumisessa asunto on vuokrattu palveluntuottajalta.

Tuetussa asumisessa kuntoutuja opettelee sairauden hallintaa ja häntä tuetaan harjoittelemaan päivittäisiä toimintoja, käyttämään kodin ulkopuolisia palveluja sekä löytämään virikkeellistä työ- ja vapaa-ajan toimintaa.

Tuetun asumisen kriteerit

- Asiakas tarvitsee enemmän tukea asumisessa kuin mitä tukipalveluin pystytään järjestämään. Muuttaminen tuettuun asumiseen on mahdollista vasta kun kotona asumista on tuettu kaikin mahdollisin palveluin.
- Asiakkaan tuen tarve johtuu mielenterveys- ja/tai päihdeongelman aiheuttamasta toimintakyvyn alenemisesta. Tuen tarve ei johdu somaattisesta sairaudesta, fyysisen toimintakyvyn rajoitteesta tai asunnottomuudesta.
- Tuetun asumisen toiminta vastaa asiakkaan tuen tarpeeseen, joko yksin tai yhdessä muiden tukipalvelujen kanssa.
- Asiakkaan tuen tarve ei ole päivittäistä ja pääasiallinen tuen tarve ajoittuu arkisin 8-16 välille.
- Asiakkaalla on oma halu ja motivaatio vastaanottaa suositeltu palvelu sekä siihen liittyvä ohjaus ja tuki. Asiakas kykenee yhteistyöhön ja sitoutuu sovittuihin asioihin, sisältäen sairauden hoidon ja lääkityksen. Asiakkaan tulee sitoutua päihteettömyyteen.
- Asiakas selviytyy päivittäistoiminnoista pääsääntöisesti itsenäisesti (herääminen, pukeutuminen, peseytyminen, ruokailu).
- Asiakkaan toimintakykyä voidaan edistää tuetun asumisen toiminnalla tai tuetun asumisen ohjaajien tuella voidaan vähentää tai ennaltaehkäistä raskaamman tuen ja hoidon tarvetta.

2.2 Palveluasuminen

Palveluasuminen on asumisyksikössä järjestettävää asumista. Palveluja järjestetään asiakkaille, jotka tarvitsevat päivittäistä tukea ja ohjausta arjen taitojen opetteluun ja sairauden kanssa selviämiseen. Palveluasuminen on asiakkaan toimintakykyä edistävää ja tähtää omaan asuntoon tai vähemmän tuettuun asumiseen siirtymiseen. Palveluasumisessa henkilökunta on paikalla yhdessä tai kahdessa vuorossa.

Palveluasuminen voi olla yhteisöllistä asumista ryhmäasunnossa tai palveluasumista itsenäisessä asunnossa. Toimintaan sisältyy monipuolinen kuntoutus ja asiakkaan toimintakyvyn ja sosiaalisten suhteiden vahvistaminen.

Palveluasumisessa eriasteisesti toimintarajoitteinen kuntoutuja saa yksilöllisesti tarvitsemaansa tukea. Kuntoutujaa ohjataan suoriutumaan mahdollisimman itsenäisesti päivittäisissä toiminnoissaan (esim. henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, ruokailun järjestäminen, siivous ja pyykinpesu, lääkärin ohjeiden mukainen lääkehoito). Palveluasumisessa henkilökunta on paikalla yksikön luonteesta (asiakkaiden tarpeet) riippuen päivä aikaan tai päivä ja ilta-aikaan. Asiakkaalle tehdään asiakas-, kuntoutus- tai hoitosuunnitelma, joka annetaan hänelle kirjallisena.

Yksikön asukkailla on mahdollisuus osallistua säännöllisesti yksikössä järjestettyyn ja yksikön ulkopuoliseen toimintaan. Toiminta on yksilöllisesti suunniteltua, esimerkiksi työtoimintaa, päivätoimintaa, kaikille kuntalaisille avointa harrastustoimintaa tai vertaisryhmätoimintaa. Jos asiakkaan kunto ei edellä mainittua toimintaa salli, on sen tultava esiin yhteistyössä Soiten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumis- ja tukipalveluiden kanssa laaditussa asiakassuunnitelmassa.

Palveluasumisen kriteerit

- Asiakas tarvitsee enemmän tukea kuin tuetussa asumisessa pystytään järjestämään. Muuttaminen palveluasumiseen on mahdollista vasta kun kotona asumista on tuettu avopalvelun keinoin.
- Asiakkaan tuen tarve johtuu mielenterveys- ja/tai päihdeongelman aiheuttamasta toimintakyvyn alenemisesta. Tuen tarve ei johdu somaattisesta sairaudesta, fyysisen toimintakyvyn rajoitteesta tai asunnottomuudesta.

- Palveluasuminen vastaa asiakkaan tuen tarpeeseen, joko yksin tai yhdessä muiden tukipalvelujen kanssa.
- Asiakkaan pääasiallinen tuen tarve rajoittuu klo 8-20 välille. Asiakkaan on pystyttävä tarvittaessa toteamaan avun tarpeensa ja hakemaan apua puhelimitse yöaikaan.
- Asiakas tarvitsee intensiivistä ja pitkäjänteistä kuntoutusta sekä omatoimisuuden ja arjenhallintataitojen harjoittelua.
- Asiakkaalla on tuen tarpeita päivittäisissä arjen taidoissa useilla elämän osa-alueilla.
- Asiakkaalla saattaa ilmetä itsenäisen asumisen ongelmia, joita yhteisöllinen asuminen lievittää.
- Asiakkaalla on oma halu ja motivaatio vastaanottaa suositeltu palvelu sekä siihen liittyvä ohjaus ja tuki. Asiakas kykenee yhteistyöhön ja sitoutuu sovittuihin asioihin, sisältäen sairauden hoidon ja lääkityksen. Asiakkaan tulee sitoutua päihteettömyyteen.

2.3 Ympäri vuorokautinen palveluasuminen

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen on asumisyksikössä järjestettävää asumista. Palveluja järjestetään asiakkaille, jotka tarvitsevat jatkuvaa tukea ja ohjausta arjen taitojen opetteluun ja sairauden kanssa selviämiseen. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa on mahdollista saada myös hoivaa ja huolenpitoa ja palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaan ympäri vuorokautisesti. Ympäri vuorokautinen palveluasuminen on asiakkaan toimintakykyä edistävää tai vähintään toimintakykyä ylläpitävää, joka tähtää palveluasumiseen tai omaan asuntoon siirtymiseen. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa henkilökunta työskentelee 24/7.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ympäri vuorokautisissa asumispalveluissa vaikeasti toimintarajoitteinen kuntoutuja saa jatkuvasti huolenpitoa sekä ympäri vuorokautista tukea. Kuntoutujaa ohjataan hänen päivittäisissä toiminnoissaan (esim. henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, ruokailun järjestäminen, siivous ja pyykinpesu, lääkärin ohjeiden mukainen lääkehoito). Ympäri vuorokautisessa palvelussa on ammattitaitoista henkilökuntaa välittömästi läsnä ympäri vuorokauden ajasta riippumatta.

Yksikön asukkailla on mahdollisuus osallistua säännöllisesti yksikössä järjestettyyn ja yksikön ulkopuoliseen toimintaan. Toiminta on yksilöllisesti suunniteltua, esimerkiksi työtoimintaa, päivätoimintaa, kaikille kuntalaisille avointa harrastustoimintaa tai vertaisryhmätoimintaa. Jos asiakkaan kunto ei edellä mainittua toimintaa salli, on sen tultava esiin yhteistyössä Soiten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumis- ja tukipalveluiden kanssa laaditussa asiakassuunnitelmassa.

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen on asiakkaan toimintakykyä edistävää tai vähintään toimintakykyä ylläpitävää, joka tähtää palveluasumiseen tai omaan asuntoon siirtymiseen.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen kriteerit

- Asiakkaan tuen tarve johtuu mielenterveys- ja/tai päihdeongelman aiheuttamasta merkittävästä toimintakyvyn alenemisesta. Tuen tarve ei johdu somaattisesta sairaudesta, fyysisen toimintakyvyn rajoitteesta tai asunnottomuudesta.
- Asiakas tarvitsee ympärivuorokautisesti tukea, apua, huolenpitoa tai työntekijän läsnäoloa. Tuntu asuminen tai palveluasuminen eivät ole asiakkaalle riittäviä palvelumuotoja.
- Asiakas tarvitsee intensiivistä ja pitkäjänteistä kuntoutusta sekä omatoimisuuden ja arjenhallintataitojen harjoittelua.
- Asiakkaalla on tuen tarpeita päivittäisissä arjen taidoissa usealla eri osa-alueilla.
- Asiakas tarvitsee useissa henkilökohtaisissa toiminnoissa aikaa vievää, jokapäiväistä, ympärivuorokautista henkilöstön apua ja säännöllistä ohjausta ja valvontaa.
- Asiakkaalla ilmenee itsenäisen asumisen ongelmia, joita yhteisöllinen asuminen lievittää.
- Asiakkaalla on oma halu ja motivaatio vastaanottaa suositeltu palvelu sekä siihen liittyvä ohjaus ja tuki. Asiakas kykenee yhteistyöhön ja sitoutuu sovittuihin asioihin, sisältäen sairauden hoidon ja lääkityksen. Asiakkaan tulee sitoutua päihdeettömyyteen.

2.4 Tilapäinen asumisjakso asumisyksikössä

Tilapäisellä asumisjaksolla tarkoitetaan lyhytaikaista palveluasumista tai tehostettua palveluasumista asumisyksikössä. Tilapäisen asumisjakson tarve ja laajuus arvioidaan yksilöllisesti. Asumisen kesto arvioidaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja yksi jakso voi olla enintään 3 kk. Tilapäistä asumisjaksoa voidaan käyttää seuraavasti:

- Tilapäisellä asumisjaksolla tuetaan asiakkaan kotona selviytymistä ja kuntoutumista.
- Tilapäisellä asumisjaksolla voidaan arvioida asumispalvelun soveltuvuutta asiakkaalle.
- Tilapäisellä asumisjaksolla ehkäistään jatkuvan asumispalvelun tarve.

Tilapäisellä asumisjaksolla oleville asiakkaille on tarjolla valmiiksi kalustettuja huoneita, mikä tekee muutosta vaivatonta. Asiakas maksaa tilapäisestä asumisjaksosta vuokran-palveluntuottajalle sekä ateriamaksun toteutuneista aterioista palvelunostajalle. Tilapäisen asumisjakson ajalta asiakkaalta ei peritä asiakasmaksua.

3. Hakuprosessi ja asiakasmaksu

3.1 Hakuprosessi

Soiten maksusitoumuksella voi saada asumispalvelua, mikäli asiakas tarvitsee apua arkielämässä selviämiseen, eikä yksinasuminen omassa asunnossa ole mahdollista ja muita tukitoimia on jo kokeiltu.

Asiakas täyttää hakemuksen asumispalveluihin (oman työntekijän kanssa) perusteluineen. Hakemukset toimitetaan Soiten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien moniammatilliselle tiimille, jossa hakemukset käsitellään lain määräämän käsittelyajan puitteissa (3 kk). Asiakkaalle tehdään palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma. Sosiaali- tai päihdehuoltolain mukaisen asumispalvelupäätöksen tekee sosiaalityöntekijä ja maksusitoumuksen asumispalveluihin tekee vastuualuejohtaja tai hänen sijaisensa. Maksusitoumus asumispalveluyksikköön tehdään sähköisenä ostopalvelupäätöksenä. Maksusitoumus kattaa kuntaosuuden. Asiakas itse maksaa vuokran asumispalvelun tuottajalle.

Asumispalvelujakson aikana asiakkaan kuntoutumista seurataan ja pyritään siihen, että asiakas kuntoutusi niin, että pystyisi asumaan omatoimisesti. Lähtökohtaisesti asiakkaalla tulee olla avohoidon kontakti.

3.2 Asiaksmaksu

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiaksmaksu peritään asiakasmaksulain mukaisesti. (Asiaksmaksulaki 1201/2020)

Jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun sekä pitkäaikaisten asumispalvelujen (ei ympärivuorokautista hoitoa) asiakasmaksut määräytyvät jatkossa yhdenmukaisin perustein. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, laitoshoidon ja perhehoidon asiakasmaksuihin sovelletaan yhdenmukaisia määräytymisperusteita. Vähimmäiskäyttövara tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa on 167 euroa /kk (vuonna 2022).

Ateriamaksu peritään asiakkaalta asiakasmaksun yhteydessä.

4. Sovellettava lainsäädäntö

- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Sosiaalihuoltoasetus 607/1983
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992
- Päihdehuoltolaki 1986/41
- Mielenterveyslaki 1990/1116
- Henkilötietolaki 1999/523
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812
- Lakiin yksityisistä sosiaalipalveluista 2011/922